

Regels tegen 'religieus' turbokapitalisme

NRW-leider Rüttgers pleit voor Europese aanpak recessie

Achtergrond - 19 mei 2009

(15 mei 2009) Duitsland en Nederland verkeren in de ernstigste recessie sinds de Tweede Wereldoorlog. En de markt is daar grotendeels debet aan, zegt Jürgen Rüttgers (CDU), minister-president van de Duitse deelstaat Noordrijn-Westfalen. "Het turbokapitalisme heeft afgedaan. We hebben duidelijke regels nodig. In Duitsland en vooral in Europa."

De huidige diepe recessie toont volgens Rüttgers aan dat de neoliberale droom van een laissez faire-economie heeft gefaald. "Deze crisis is ontstaan door onbegrensd materialisme en overtrokken individualisme", aldus Rüttgers. "De voorvechters van het turbokapitalisme geloofden dat geld allesbepalend is. Maar juist de aanhangers van deze bijna religieuze overtuiging houden nu de hand op bij de overheid."

Rüttgers sprak donderdag, samen met de voorzitter van de Nederlandse Sociaal Economische Raad (SER) Alexander Rinnooy Kan, in de Eerste Kamer in Den Haag over de toekomst van de sociale markteconomie. De bijeenkomst was onderdeel van het conferentiedrieluik Markt en Moraal, een initiatief van het Duitsland Instituut Amsterdam.

Rüttgers' deelstaat vormt de zeventiende economie ter wereld en is een van de belangrijkste economische partners van Nederland. Zo bedroeg in 2008 het handelsvolume tussen Nederland en Noordrijn-Westfalen ruim 48 miljard euro.

'Regels van de overheid noodzakelijk'

Ondanks de jarenlange afkeer van neoliberale stromingen ligt de mogelijke oplossing van de crisis nu in handen van de staat, denkt Rüttgers. "De markt brengt uit zichzelf geen morele waarden voort, geen gerechtigheid en geen solidariteit. Transparante regelgeving vanuit de overheid is noodzakelijk."

De politicus wil met name af van het idee dat een vrije markteconomie onverenigbaar zou zijn met een eerlijk sociaal stelsel. Er zijn immers voorbeelden

uit het recente verleden die het tegendeel bewijzen. Kapitalisme met een menselijk gezicht vormde de kernwaarde van het West-Duitse *Wirtschaftswunder* uit de late jaren vijftig, aldus Rüttgers. En de overheid schiep daar de voorwaarden voor, die later bekend werden als het Rijnlandse model.

Stroperige besluitvorming

Maar de succesformule van het Rijnlandse model verwaterde door verschillende factoren, zegt Rüttgers' opvolger achter het spreekgestoelte, Alexander Rinnooy Kan. "De besluitvorming verliep op den duur stroperig, afgezet tegen de dynamiek van het Angelsaksische model", zegt de SER-voorzitter.

Maar die dynamiek danken vooral de Amerikanen aan een vrijwel afzijdige overheid, terwijl Rüttgers juist voor het tegenovergestelde pleit. "Vorig jaar bezocht ik Wall Street en vroeg mensen wie de regels bepalen", zegt Rüttgers. "Niemand kon mij dat vertellen. Rendement was het enige dat telde. Kijk waar dat ons heeft gebracht."

Volgens Rüttgers heeft de markteconomie duidelijke regels nodig. "Een voetbalinterland tussen Nederland en Duitsland kan alleen maar ordentelijk verlopen omdat er regels zijn die chaos voorkomen." De Noordrijn-Westfaalse minister-president wil daarom de crisis aangrijpen om deze regels opnieuw te definiëren.

Zo pleit Rüttgers voor meer toezicht op de financiële markten door het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en grotere druk op hedgefondsen en belastingparadijzen. Ook wil hij dat topmanagers verantwoordelijkheid nemen voor hun daden. Internationale samenwerking is daarbij noodzakelijk, maar "als de Amerikanen niet meedoen, dan moet Europa zijn eigen gang gaan. De tijd dat Wall Street allesbepalend was, is voorbij."

Rinnooy Kan wil het Angelsaksische neoliberalisme niet helemaal afschrijven. Volgens de SER-voorzitter combineert het bekende Nederlandse overlegmodel tussen werkgevers, werknemers en overheid de zekerheden van een sociale markteconomie met de Amerikaanse economische flexibiliteit en dynamiek.

Zelfreinigend vermogen

Waar Rüttgers de nadruk legt op een actief handelende overheid, legt Rinnooy Kan het accent op het zelfreinigend vermogen van het bedrijfsleven zelf. Juist door de crisis is het morele zwaartepunt volgens de SER-voorzitter verschoven van kerken en overheden naar ondernemingen. "Maatschappelijk verantwoord ondernemen voorkomt excessen en is in het belang van iedereen", aldus Rinnooy Kan.

In Duitsland bestaat een direct overlegorgaan als de SER niet, waardoor de door Rüttgers voorziene rol van de overheid groter wordt dan in Nederland het geval is. "Maar dit betekent niet dat de staat alles alleen moet doen", benadrukt hij. "Zonder de medewerking van politiek, vakbonden, kerken en de mensen zelf, is het onmogelijk de broodnodige veranderingen te realiseren."

'Meer Europa noodzakelijk'

Navelstaren is daarbij voor Rüttgers taboe: "Een sociale markteconomie heeft alleen een toekomst als we meer internationaal samenwerken. We hebben meer Europa nodig, niet minder. Wie denkt zijn problemen in een mondiale crisis alleen te kunnen oplossen, vergist zich."

Rinnooy Kan onderstreept het belang van verdergaande Europese integratie, maar stelt wel een kanttekening. Ondanks de globalisering kampen verschillende landen met geheel eigen problemen op sociaal-economisch vlak. "Dit moet soevereine staten daarom ook ruimte bieden hun eigen beleid te kunnen volgen voor hun specifieke problemen."

Toch vormen volgens Rüttgers de Benelux en Noordrijn-Westfalen een voorbeeldfunctie voor de Europese Unie. "Samen tellen wij ruim 45 miljoen mensen en wij vormen de brug tussen alle Europese windstreken", stelt de christen-democraat. "Zonder ons was het hele Europese project nooit van de grond gekomen. Wij zijn het kernland van Europa."

Historische lessen

Juist vanuit het hart van het oude continent kan en moet de economische crisis worden bestreden. "De eenentwintigste eeuw kan de onze worden", voorspelt Rüttgers. "Niet zozeer in militaire of geopolitieke zin, maar door een sociale en menswaardige sociaal-economische politiek, na de pijnlijke lessen die we uit de catastrofale gebeurtenissen van de vorige eeuw hebben geleerd."

De economische crisis vormt op een geheel ander vlak een harde les. Maar ook de diepe recessie biedt volgens Rüttgers ruimte voor persoonlijke historische analogieën. "Na de oorlog zette heel Europa haar schouders onder de wederopbouw van het continent, opgeven was geen optie. Wij zijn het aan onze ouders en onze kinderen verplicht nu ook door te zetten."

Sander van der Ploeg is redacteur van het Duitslandweb

Zie ook:

De volledige toespraak van [Jürgen Rüttgers \(Duits\)](#) en [Alexander Rinnooy Kan](#)

[\(Engels\).](#)

Afbeeldingen:

[Duitsland Instituut Amsterdam](#)

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/3514/regels-tegen-religieus-turbokapitalisme>